

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 10 mars 1905, kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 28 regeringsformen.

Uti en inom Första kammaren af herr *Ernst Trygger* väckt, till konstitutionsutskottet öfverlämnad motion, n:o 28, har motionären hemställt, att Riksdagen, med afseende på nedan nämnda befattningar, som kvinna otvifvelaktigt kan på ett fullt tillfredsställande sätt förvalta, måtte för sin del undanröja det hinder, som grundlagen ställer i vägen för deras anförtröende åt kvinnor, och i nämnda syfte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 28 regeringsformen.

1:o. Konungen — — — — — ägt rum.

Till lärarebefattningar vid de allmänna läroverken och vid universitetet, de teologiska läraretjänsterna vid de sistnämnda likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar må i den ordning, som ofvan sagts, utnännas och befordras äfven infödda svenska kvinnor; Konungen vare ock obetaget att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till dessa ämbeten och tjänster, lärare-

befattningarna vid de allmänna läroverken dock undantagna, kalla och befordera utländska män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna.

Likaledes må — — — — — departementet höra.

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande.

»Redan genom Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående kvinnors ansökningsrätt till lärarebefattningar vid folkskolorna den 21 oktober 1859 medgafs kvinnor rätt att under väsentligen samma villkor som män erhålla ordinarie anställning vid statens folkskolor. De kvinnliga lärarekrafterna torde numera också där få anses oundgängliga. Därefter anmälde rikets ständer i en skrifvelse den 14 mars 1863, att de för sin del ansågo »tidpunkten vara inne att utvidga kvinnans rätt till anställning i det allmännas tjänst», och anhöllo, att Kungl. Maj:t »täcktes vidtaga åtgärder, hvarigenom tillfälle beredes kvinna att erhålla anställning i sådan tjänstbefattning, som kan för henne vara passande, och till hvars skötande hon visar sig äga erforderliga kunskaper och skicklighet.»

I en ny skrifvelse den 12 juni 1866, hvari skrifvelsen af den 14 mars 1863 återopades, uttalade ständerna, under förmälan att de hade sig bekant, att förslag förelåge om anställande af kvinnor i telegrafverkets tjänst, följande: »Emellertid är målet härmed icke uppnådt, och en mängd andra befattningar i statens tjänst förefinnas, till hvilka kvinnan är lika passande som mannen. Särskildt erinras om tvenne yrken, i hvilka kvinnan på ett framstående sätt i Nord-Amerikas förenade fristater utvecklat förmåga, nämligen läkarens och skollärarens. I fråga om skollärarekallet synes det uppenbart, att kvinnans deltagande däri icke kan annat än bidra att åt ynglingens uppfostran gifva den förädling, som man eljest förväntar af familjelifvets inflytande, och erfarenheten i åtskilliga länder har bestyrkt, att disciplinen ibland lärjungarne icke under den kvinnliga lärarens närvaro är mindre än under den manliges.

Villkoret för att åt kvinnan skall kunna anförtrös den verksamhet, hvartill tillfälle sålunda synes böra henne beredas, är likväl, att hon erhåller rätt att begagna de medel, staten erbjuder till danande af den skicklighet och prövande af de kunskaper, som i hvarje särskildt fall erfordras. På grund af hvad nu sålunda blifvit anfördt — — — få rikets ständer — med anmälan, att rikets ständer anse anställning i tjänster och befattningar, hvartill kvinna kan prövas lämplig och hvarifrån hon ej genom grundlag eller civillag är utestängd, hädanefter böra henne

tillkomma, när hon visar sig därtill äga erforderliga kunskaper och skicklighet, samt fördenskull tillfälle böra beredas kvinna att aflägga de för dylik anställning föreskrifna kunskapsprof — hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga och, där så nödigt finnes, hos Riksdagen föreslå de åtgärder, som för genomförande af en sådan förändring i hittills bestående förhållanden finnas erforderliga.»

Af det anförda framgår, att rikets ständers helt naturliga afsikt, då de hemställde, att kvinna skulle beredas tillfälle att aflägga de för vissa anställningar i statens tjänst stadgade kunskapsproffen, var, att de aflagda proffen sedan också inom vissa gränser skulle för henne medföra möjlighet till dylik anställning. Att detta måste vara målet, framhölls också starkt särskildt i det utlåtande, som filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet den 31 januari 1867 afgaf, efter det Kungl. Maj:t på grund af ständernas sist berörda skrifvelse infortrat yttranden i ämnet af vederbörande myndigheter. Fakulteten anförde därvid följande: »Riktigheten af rikets ständers sålunda angifna åsikt anser fakulteten för sin del för ostridig. Det skulle nämligen, om man förutsatte, att kvinna icke kunde vinna kompetens till viss tjänst, vara ändamålslost att medgifva henne rätt till afläggandet af kunskapsprof, ämnadt att utgöra ett kompetensvillkor för samma tjänst, och onödig vore ock den kostnad, som sådant kunskapsprofs anställande kunde förorsaka det allmänna. Dessutom skulle ett sådant medgifvande, om det under nyssnämnda förutsättning gjordes, innebära eller få utseendet af att innebära, det staten liksom lockade kvinnan in i en verksamhet, som icke kunde bereda henne verkligt gagn, och för henne öppnade utsikt till en fortkomst, som hon icke kunde ernå.»

Till följd af ständernas berörda skrifvelse den 12 juni 1866 utfärdades först Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till sundhetskollegium angående rättighet för kvinna till läkareyrkets utöfning m. m. den 3 juni 1870, hvarigenom kvinna erhöll rätt att aflägga afgangsexamen vid rikets högre elementarläroverk och sådan examina med därtill hörande prof, som äro stadgade för rättighet till läkareyrkets utöfning, och sedermera kungl. brefvet den 7 november 1873, hvarigenom kvinna medgafs rätt att aflägga alla vid universiteten förekommande examina med undantag af examen inför teologisk fakultet samt juris licentiatexamen. Kungl. Maj:t förklarade dock härvid i den först anförda skrifvelsen sig hafva »funnit betänkligheter i allmänhet möta för kvinnans anställande i offentlig ämbetsbefattning såsom läkare», och man synes därför egentligen hafva afsett, att till-

fälle skulle beredas kvinna att få den erforderliga utbildningen för »läkarekonstens utöfning på eget ansvar i enskild praktik». I brevet af den 7 november 1873 förklarade äfven Kungl. Maj:t, »att härigenom icke medgifvits kvinna någon vidsträcktare rätt till anställning i allmän tjänst än som redan är eller framdeles kan varda henne medgifven».

Sedan kvinnan genom nu omförmälda stadganden beredts tillfälle att förvärfva och genom examen inför universitetens m. m. medicinska, filosofiska och juridiska fakulteter styrka sin kompetens i åtskilliga riktningar, har denna rätt i stor utsträckning begagnats af kvinnorna, såsom framgår af följande förteckning öfver de kvinnor, som vid 1905 års början aflagt examen eller för närvarande arbeta på examens afläggande vid universiteten, karolinska medico-kirurgiska institutet i Stockholm samt Stockholms och Göteborgs högskolor.

Inför *medicinsk* fakultet hafva följande prof aflagts: medicine doktorsgrad af 1, medicinlicentiat-examen härförutom af 22 och medicine kandidatexamen dessutom af 22. För närvarande studera efter aflagd medico-filosofisk examen 11 på afläggandet af medicine kandidatexamen och — inom filosofisk fakultet — 7 på afläggandet af medico-filosofisk examen.

Inför *filosofisk* fakultet hafva följande prof aflagts: filosofie doktorsgrad af 8, filosofielicentiatexamen härförutom af 6 samt filosofie kandidatexamen dessutom af 94. De, som studera på filosofie kandidatexamens afläggande, uppgå för närvarande till ett antal af 82.

Hvad angår det förhållandet att inom den filosofiska fakulteten — i motsats mot hvad fallet är inom den medicinska — blott ett jämförelsevis litet antal kvinnor aflagt licentiatexamen, så vinner detta förhållande sin fulla förklaring däri, att med de utsikter till anställnings erhållande efter aflagd examen, som finnas för dem, hvilka studerat inom filosofisk fakultet, afläggandet af högre examen än kandidatexamen medför alltför stora kostnader för att i någon mån kunna ekonomiskt löna sig. Med afseende på rätten att aflägga de högre kunskapsprofven har det sålunda för det stora flertalet kvinnor faktiskt inträffat hvad filosofiska fakulteten i sitt utlåtande den 31 januari 1867 förklarat skola ske, eller att denna rätt skulle blifva ändamålslös, när den icke vore förenad med rätt att vinna tillträde till sådana tjänster, för hvilka afläggandet af dessa kunskapsprof utgjorde ett kompetensvillkor. Dessa ofördelaktiga förhållanden till trots hafva dock, såsom ofvan visats, åtskilliga kvinnor aflagt licentiatexamen och förvärfvat doktorsgrad. För närvarande arbeta äfven 3 på afhandling för doktorat och 10 på afläggandet af licentiatexamen.

För öfrigt är att märka, att af dem, som aflagt examen inför filosofisk fakultet, 12 kvinnor hafva genomgått och 4 hålla på att genomgå det enligt kungl. förordningen den 16 juni 1875 för erhållande af ordinarie lärarebefattning vid de allmänna läroverken stadgade profåret.

Inom *juridisk* fakultet har — efter erhållen dispens — en kvinna förvärfvat doktorsgrad, och finnes för närvarande ännu en såsom juris studerande inskrifven.

Taga vi nu närmare i betraktande de tillfällen, som finnas för kvinnor, hvilka förvärfvat nödig kompetens, att också komma i åtnjutande af de fördelar, som dylik kompetens medför för män, finner man, hvad först angår examen inför *medicinsk* fakultet, att kvinnorna — detta i öfverensstämmelse med de betänkligheter, Kungl. Maj:t ursprungligen hyste mot att använda dem i offentlig ämbetsbefattning — länge varit inskränkta till blott enskild praktik. De hafva dock från början blifvit i jämförelsevis talrika fall använda såsom amanuenser vid de fakulteter, där de aflagt sina kompetensprof. Den reserverade hållning mot kvinnans användande i offentlig tjänst såsom läkare, hvilken Kungl. Maj:t sålunda ursprungligen intagit, har man emellertid sedermera frånträdt, i det att i följd af en petition, inlämnad den 28 januari 1901 af kvinnliga läkare och medicine studerande, Kungl. Maj:t genom nådiga kungörelsen angående kompetens för kvinnliga läkare att innehafva vissa läkarebefattningar den 6 november 1903 inom ramen för Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet berättigat ogifta kvinnor att innehafva dels vissa offentliga läkarebefattningar, dels åtskilliga lärarebefattningar vid universitetens medicinska fakulteter, vid karolinska medico-kirurgiska institutet samt vid gymnastiska centralinstitutet. Den ökade möjlighet, som härigenom uppstått att använda kvinnliga läkare, har redan tagits i bruk.

Hvad beträffar de kvinnor, som aflagt kompetensprof inom *filosofisk* fakultet, hafva äfven de egentligen varit hänvisade till de anställningar, de kunnat få i privat tjänst. Ty oaktadt kvinnor ej förvägrats att genomgå det för erhållande af ordinarie lärarebefattning enligt kungl. förordningen den 16 juni 1875 stadgade profåret, och oaktadt läroverksstadgan af den 1 november 1878 icke synes hafva lagt något ovillkorligt hinder i vägen för kvinnors anställande vid de allmänna läroverken, hafva de kvinnor, som önskat erhålla dylik anställning, endast genom kungl. dispens — sådan gafs ena gången 1876 och den andra 1901 — medgifvits rätt att söka adjunks- och kollegabefattningar, en dispens, som för

öfrigt i ett annat fall 1898 förvägrats. Så till vida torde genom den nya läroverksstadgan förhållandena härvidlag komma att ändras, att kvinnor kunna inom samskolorna erhålla anställning. Då emellertid de platser, som kvinnorna i dessa samskolor kunna erhålla, såväl i ekonomiskt afseende som beträffande lärarinnornas ställning inom skolan, äro underordnade befattningar, i regel afsedda för kvinnor med den närmast med studentexamen jämförliga kompetens, som afgangsexamen från den tre-åriga kursen vid högre lärarinneseminariet i Stockholm gifver, torde de icke rimligtvis kunna fylla de anspråk på en mot deras kunskapsprof svarande verksamhet och därtill hörande förmåner, som kvinnor med fullständig adjunkts- och lektorskompetens med skäl kunna uppställa. Och om, såsom meningen torde vara, utnämningssrätten i fråga om adjunkts- och lektorsbefattningar vid de allmänna läroverken i allmänhet öfverflyttas till Kungl. Maj:t, kommer den nuvarande lydelsen af § 28 regeeringsformen att stå hindrande i vägen för en reform i riktning af ett bättre tillgodoseende af de studerade kvinnornas rättmätiga fordringar uti förevarande afseende.

Om möjligt sämre än i fråga om kvinnors anställande såsom lärare vid de allmänna läroverken ställer sig frågan om kvinnors anställande såsom lärare vid universiteten — en fråga, som naturligtvis icke blott har betydelse för de kvinnor, som aflagt kompetensprof inför filosofisk fakultet, utan äfven för dem, som tillhört öfriga fakulteter. Med afseende på kvinnors anställande vid universiteten gäller först och främst, att de i följd af grundlagens bestämmelser icke kunna erhålla anställning såsom professorer. Vidare torde det åtminstone anses tvifvelaktigt, om — fränsedt den medicinska fakulteten — kvinna kan anställas såsom prorektor, laborator eller observator. Slutligen gäller, att den verksamhet och de förmåner, kvinna kan erhålla såsom docent, äro underlägsna dem, som kunna tillkomma manlig docent, alldenstund kvinna icke ansetts kunna ens på förordnande förestå en professur.

Förutom kvinnornas begränsade tillträde till lärarebefattningar vid de allmänna läroverken och vid universiteten, har man att erinra sig, hurusom kvinnor, trots det att de aflagt kompetensprof inför filosofisk fakultet, endast i mycket ringa omfattning kunna vinna någon anställning vid universitetsbiblioteken eller vid kungl. biblioteket i Stockholm eller vid riksarkivet, — allt anställningar som dock torde få anses för kvinnor lämpliga. Så gäller, hvad först angår biblioteken, att kungl. fullmakt fordras för alla bibliotekariebefattningar samt vid kungl. biblio-

teket i Stockholm äfven för befattning såsom vice-bibliotekarie eller ordinarie amanuens. Hvad riksarkivet angår, fordras sådan fullmakt såväl för arkivarierna som för de ordinarie amanuenserna.

Hvad beträffar kvinna, som aflagt kompetensprof inför juridisk fakultet, är hon som bekant utsluten från flertalet befattningar, hvartill af henne aflagdt kompetensprof skulle berättiga en man.

Beträffande möjligheten anno städes för en kvinna att erhålla anställning i statens tjänst, vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att i Norge förut befintligt grundlagshinder däremot upphäfts med afseende på alla statens ämbeten. Genom en rundlagsändring af den 19 mars 1901 har nämligen Grundlovens 92 § fått följande tillägg: »I hvilken Udstrækning Kvinder, der opfylder de for Mænd ved Grundloven foreskrevne Betingelser, skal kunne ansættes i Embeder, bestemmes ved Lov.»

Härjämte har i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 194, hvilken jämväl blifvit till utskottet hänvisad, herr T. Zetterstrand, under åberopande af den motivering, som återfinnes i ofvan omförmälda, af herr Trygger afgifna motion, beställt, att Riksdagen måtte antaga att hvilade till vidare grundlagsenlig behandling enahanda förslag till ändrad lydelse af § 28 regeringsformen, som blifvit af herr Trygger framställt.

Under senare hälften af förra århundradet har, såsom af motionärerne erinrats, frågan om kvinnans anställning i det offentligas tjänst och om den utsträckning, hvori sådan anställning borde henne medgifvas, vid flere tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts och Riksdagens uppmärksamhet. Steg för steg hafva därvid de önskingsmål vunnit beaktande, hvilka å ena sidan gått ut på att bereda kvinnan tillfälle att förskaffa sig erforderlig utdanning för vinnande af kompetens till vissa statstjänster och å andra sidan afsett att åt henne förvärfva rätt att efter ådagalagd kompetens söka och erhålla dylika tjänster.

Sträfvandena att för kvinnan öppna verksamhetsfält i det allmänna tjänst samt att höja och stärka hennes ställning i socialt och ekonomiskt hänseende hafva sålunda ingalunda afvisats. Och man har alltmer visat sig böjd att erkänna, att kvinna bör tillåtas att innehafva och utöfva statstjänst, då hon genom anlag och ådagalagd skicklighet kan anses därtill ägnad. Man har icke heller kunnat förbise, att egenskaper, som äro speciellt utmärkande för kvinnan, kunna göra henne särskildt lämpad att

bekläda vissa slag af statstjänster. I några fall hafva till och med tjänstebefattningar pröfvats vara af den art, att kvinna med afseende å dem tillerkänts uteslutande behörighet eller ock ett visst företräde framför manliga medsökande.

Men å andra sidan har man ansett angeläget, att kvinnan icke lämnas tillträde till andra tjänster än sådana, hvilka utan men eller olägenhet för det allmänna kunna åt henne anförtros, äfvensom att vissa inskränknings fastställas med afseende å gift kvinnas behörighet att i allmänna tjänstebefattningar användas.

Emellertid har hittills åt kvinnan inrymts behörighet till befordran endast till sådana statstjänster, som tillsättas af lägre myndigheter och på hvilka icke regeringsformens regler om Konungens utnämningssrätt äro tillämpliga. Enligt § 28 regeringsformen äro ännu alla ämbeten och tjänster, som äro af den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärda och hvilkas innehafvare utnämnas af Konungen i statsrådet, förbehållna svenske män. Och någon afvikelse från denna bestämmelse är icke möjlig utan att grundlagsbudet ändras.

Motionärernes föreliggande förslag åsyftar nu att med afseende å vissa angifna tjänster undanröja det i § 28 regeringsformen inneburna hinder mot kvinnans befordran i statstjänst. I och för sig har utskottet intet att invända mot syftet i detta motionärernes förslag, då detsamma kan anses naturligt ansluta sig till den utveckling, som å ifrågavarande område hittills ägt rum. De befattningar, som af motionärerne afses, eller lärarebefattningar vid de allmänna läroverken och vid universiteten, de teologiska läraretjänsterna vid de sistnämnda likväl undantagna, lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom läkarebefattningar, äro ock otvifvelaktigt af den art, att kvinnor lämpligen skulle kunna till dem lämnas tillträde. Kvinnans förmåga och duglighet inom dessa fack torde numera vara pröfvade och erkända. Hvad särskildt lärarebefattningarna angår, synes en dylik utvidgning äga så mycket större skäl, sedan kvinna genom kungl. brefvet den 7 november 1873 medgifvits rättighet att aflägga alla vid universiteten förekommande examina med undantag af examen inför teologisk fakultet samt juris licentiatexamen. Om man därjämte förutsätter, att lärarebefattningarna vid de allmänna läroverken komma att göras till föremål för Kungl. Maj:ts utnämningssrätt, torde en grundlagsändring i den riktning, motionärernes förslag angifver, vara af särskildt behof påkallad.

Utskottet har emellertid icke unnat ansluta sig till förevarande förslag med den affattning, som motionerne gifvit detsamma. Det synes nämligen utskottet uppenbart, att ge om bifall till detta förslag ett alltför vidtomfattande medgifvande i afseende på kvinnors befodringsrätt till ifrågavarande tjänster skulle i grundläggande inrymmas. Så har inom utskottet betänkligheter yppats, huruvida på provinsial- och särskildt militärläkarebefattningar äro af den beskaffenhet, att kvinnor böra ifrågakomma vid deras besättande, liksom ock någon vecka rådt, om kvinnor böra befodras till lärarebefattningar vid de allmänna läroverken med skyldighet att meddela undervisning i dessa läroverks högsta klasser. Att i grundlag angifva de olika ämbeten och tjänster, till hvilkas innehafvare kvinna kan af Kungl. Maj:t utnännas, har icke syntts utskottet lämpligt, utan bör allenast i grundlagen medgifvande stadgas, att Kungl. Maj:t må kunna till ifrågavarande tjänster befodra kvinnor i enlighet med de grunder, som af Konung och Riksdag gemensamt fastställas. Dessa grunder skulle enligt utskottets förmenande angivas antingen genom allmänna lagbestämmelser rörande kvinnans rätt att i statstjänst befodras och användas — t. ex. stadganden angående giftvinnans behörighet därutinnan — eller ock genom andra föreskrifter — t. ex. om särskilda ämbeten och tjänster, till hvilka kvinna skulle äga behörighet eller möjligen företräde, om kvinnans pensionsförhållanden m. m. — som Konung och Riksdag samfällt besluta.

Genom en sådan anordning lärer det af motionärerne närmast afsedda syftemålet uppnås; och utskottets förslag medför helt visst därjämte den fördelen, att kvinnans tillträde till tjänster af förevarande slag såmedelst lättare kan lämpas efter olika tiders förhållanden och kraf samt tillgång på kvinnliga arbetskrafter i om olika områden.

Utskottet förmenar också, att de särskildt fastställda grunder rörande kvinnans befodringsrätt, till hvilka § 28 regeringsformen enligt utskottets förslag skulle hänvisa, i förening med nämnda grundlagsbud komme att innebära verklig trygghet för kvinnans ställning med afseende på befodringar till vissa ämbeten och tjänster, i det att den allmänna befodringsgrundsatsen angående skicklighet och förtjänst skulle, endast med iakttagande af de villkor och föreskrifter, som i vederbörlig ordning af Konung och Riksdag gemensamt beslutats, blifva lika tillämpliga på kvinnor som på män.

Under förutsättning att det sätts till lösning af förevarande fråga, som af utskottet förordats, vinner godkännande, anser sig utskottet böra

föreslå, att bestämmelsen om kvinnas befogenhet att utnämnas till lärare-tjänster må komma att gälla, ej blott, såsom af motionärerne ifrågasatts, lärarebefattningar vid de allmänna läroverken och vid universiteten, utan äfven läraretjänster vid andra statens läroanstalter.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, med anledning af förevarande motioner, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 28 1 mom. regeringsformen:

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Regeringsformen.

§ 28.

1:o. Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärda, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare *likväl* obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män

§ 28.

1:o. Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärda, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. *Till lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läraretjänsterna vid universiteterna likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarebefattningar må i den ordning, som ofvan sagts, och med tillämpning af grunder, som af Konung och Riksdag gemensamt fastställas, kunna utnämnas och*

(Nuvarande lydelse:)

af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarne. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

(Föreslagen lydelse:)

befordras äfven infödda svenska kvinnor. Konungen vare ock obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarne. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

Stockholm den 6 Mars 1905.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservation

af herrar friherre *Barnekow, Elowson, Johnsson, Nydal, Bergström, Staaff* och *Trolle*, hvilka anförde:

»Efter vår mening gifver den lydelse af 28 § 1 mom. regeringsformen, som utskottet föreslagit, rum för en allvarsam betänklighet. Afsikten med förslaget uttryck: »grunder, som af Konung och Riksdag gemensamt fastställas» skall vara att öppna möjlighet för bestämmande af dylika grunder dels i lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, och dels i föreskrifter, hvilka kunna gifvas i samband med statens reglerande. Men enligt vår uppfattning kunna ordalagen »af Konung och Riksdag gemensamt fastställas» icke innefatta det senare slaget af bestämmelser. Ty det är Riksdagen ensam, som fastställer anslag och stater jämte alla därmed förenade villkor.

Inflyta nu de af utskottet föreslagna ordalagen i grundlagen, kommer en af tvenne följder att inträffa. Antingen tolkas paragrafen i enlighet med hvad vi anse riktigt, och då är det uteslutet att bestämma grunder för kvinnas tillträde till ifrågavarande ämbeten i samband med statsregleringen. Eller ock tolkas den på motsatt sätt, och i sådant fall skulle lagrummet komma att gifva stöd åt den uppfattningen, att Konungen äger gemensamt med Riksdagen *fastställa* statsregleringsbestämmelser.

På grund häraf hafva vi till förebyggande af dylika betänkliga konsekvenser ansett, att paragrafen borde erhålla nedanstående lydelse, och hemställa sålunda,

att Riksdagen må, med anledning af förevarande motioner, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 28 1 mom. regeringsformen:

(*Nuvarande lydelse:*)

(*Föreslagen lydelse:*)

Regeringsformen.

§ 28.

§ 28.

1:o. Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare *likväl* obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna *likväl undantagna*, såsom ock till lärare- och andra **beställ-**

1:o. Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. *Till lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läraretjänsterna vid universiteterna likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarebefattningar må i den*

(Nuvarande lydelse:)

ningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarne. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledig-

(Föreslagen lydelse:)

ordning, som ofvan sagts, och med tillämpning af grunder, som fastställas i särskild af Konung och Riksdag samfällt stiftad lag eller i samband med statsregleringens uppgörande bestämmas, kunna utnämnas och befordras äfven infödda svenska kvinnor. Konungen vare ock obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarne. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan

(Nuvarande lydelse:)

het och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

(Föreslagen lydelse:)

kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

Herrar *af Ekenstam* och *J. F. Nyström* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Herrar *Sjöholm*, *Lars Berg* och *af Callerholm* hafva anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att de ej deltagit i ärendets afgörande.
